

ערב פסח

הקדמה

זכור לך שה' פסח על בכורי ישראל בעת שהיכה את כל בכורי מצרים, מתענים כל הבכורות הזכרים בערב פסח. בימינו, נהוג כי הבכורים שומעים סיום מסכת ומשתתפים בסעודת המצוה, ולאחר מכן הם פטורים מהמשך הצום.

אין צורך בידע מוקדם

ה. לשתף בה "סיומים" כולל גם הקטנים (לא רק קטנים בידיעות אלא גם קטנים בשנים) שעדיין אינם שייכים להבנה והשגה¹⁹.

על ערב פסח עיין עוד "לימוד הלכות חג אות ה, ומעות חטים – צרכי החג אות יב-ג.

ליל הסדר

הערות מבוא

המנהגים הרבים הקשורים לסדר פסח חב"ד¹⁸, כבר הודפסו פורטו בהרחבה בהגדה של הרב, ולאחר מכן בפרסומים נוספים רבים. להלן כמה הנחיות נוספות שהרבי הורה או הדגיש בשנים תשמ"ח - תשנ"א.

הגדה אישית

א. כדאי שכל אחד (ובמיוחד ילדים) יהי' לו סידור משלו, חומש וקופת צדקה (להבדיל), ועד"ז ספרים אחרים, ודבר שהזמן גרמא - "הגדה של פסח", [ש]דבר זה יוסיף לו חיות ומרץ לנצל אותם בפועל²⁰.

סידור חדש

ב. מה טוב - שלפני החג יקנו לילד סידור חדש וכיוצא בזה. במכל שכן מן הדין שיש לקנות קליות ואגוזים - דברי הרשות²⁰.

שני סדרים ציבוריים

ג. במקומות שעורכים סדרים ציבוריים וכלליים שבהם עשו הכנות לערוך רק סדר אחד (בגלל חסרון כסף וכיוצא בזה). נחוץ וכדאי ביותר, שישתדלו ביותר לעשות את שני הסדרים, על כל פנים, לחלק את ההוצאות לשני הלילות²¹.

הגדה בניגון שמח

ד. מנהג ישראל²² שאמירת ההגדה ("מגיד" שהתחלתו בארבעת הקשיות) היא בניגון שמח²³.

מזיגת כוסו של אליהו - לפני ברכת המזון

ה. בזמנים ידועים²⁴ היו מוזגים כוסו של אליהו לפני ברכת המזון, ולאחרונה²⁵ נהגו למזוג לפני ברכת המזון בכל פעם²⁶.

19 ש"פ מטות-מסעי תשנ"א – התועודיות ע' 80: "עד" ובדוגמת הסיום דערב פסח שמנהג ישראל להביא גם הקטנים בכורים הקטנים".

20 הגדה מצויירת

ש"פ ויקה-פקודי תשמ"ח – התועודיות ע' 480. וראה התועודות פורים תשמ"ז, התועודיות ח"ב ע' 637: "נסיים ההתועודות עם גזירה חדשה: בהמשך להנזכר לעיל ע"ד ההשתדלות שכל ילד וילדה ירכשו לעצמם סידור וחומש וקופת צדקה משלהם – הנה בעמדתנו "שלושים יום לפני חג" [שמצינו בו הדגשה מיוחדת על תינוקות (ועד שמשנים כמה ענינים כדי שלא ישנו התינוקות)], יש להוסיף ולעורר, שכדאי ביותר להכין עבור התינוקות "הגדות" חדשות משלהם, וכמובן שהגדות אלו צריכות להיות עם "ציורים" וכו', ובצורה נאה ("זה א-לי ואנוה") כדי להמשך את לבם כו', שידעו לא רק הד' קושיות, אלא גם התירוצים על כל השאלות...

ויה"ר שעוד לפני בוא הזמן שצריכים לשאול הד' קושיות ולהגיד התירוץ – יבוא התירוץ הכי טוב והכי פשוט על הקושיות הכי גדולה של מציאות הגלות – שהוא ענין הגאולה האמיתית והשלמה".

21 ש"פ צו תשנ"א – התועודיות ע' 443-444: "ובודאי - לא יצטרכו להגיע לזה, כיון שהקב"ה ודאי יברך ויספק לעוסקים בזה את כל המצטרך, ויותר מזה".

22 חג שכולו שמחה

משיחת ש"ט ניסן ל"בצאות ה" תשמ"ט – התועודיות ע' 36: "בחג הפסח מודגש גם שכל עניניו... הם מתוך שמחה, כמנהג ישראל וכו'".

23 מרכיבי השמחה

שם תשמ"ט: "ונוסף על זה "אין שמחה אלא ביי", שמחה שבאה לאחר כוס יין של קידוש, ולאח"ז – עוד ג' כוסות שמוספים עוד יותר בשמחת החג, שכל זה מביא לשמחה גדולה ביותר – נוסף על השמחה שבה מחוייבים ע"פ הלכה מפני הי"ט "מועדים לשמחה".

24 הרבי בהגדתו מציין לשיחת ליל א' דוח הפסח תש"ג, ושם: "מזיגת כוסו של אליהו – אחר ברהמ"ז. חוץ מזמנים ידועים שהיו מוזגים כוסו של אלי' הנביא קודם ברהמ"ז. (בשנה זו מזג ל"ק אדמ"ר בעצמו את הכוס של אלי' ולפני ברהמ"ז, הן בליל א' והן בליל ב')."

25 בניגוד למה שכתב הרבי מה"מ בהגדה: "מזיגת כוס זה אחר ברהמ"ז".

מחזירים בשירה

ו. בסיום הסדר (אחר אמירת "לשנה הבאה בירושלים") מחזירים היין מכוסו של אליהו להבקבוק²⁷, וכל המסובים מנגנים בשעה זו הניגון שעל הפסוק "א-לי אתה ואודך"²⁸.

גם הקטנים נזהרים

ז. בנוגע לשבעת ימי הפסח - נזהרין ביותר ממצה שרוי', (גם בנוגע לקטנים, מצד ענין החינוך²⁹), עד כדי כך, שמכסין המצות שעל השולחן שלא יפלו עליהן מים, וכן מכסין המים שלא יפול בהם פירור מצה³⁰.

מהוראות הרבי לחול המועד במשך השנים

צבאות ה': יש לערוך כינוסים ומסיבות לילדי ישראל שלפני גיל מצוות (בנים לעצמם ובנות לעצמן) ובארץ הקודש בשביעי של פסח, להסביר להם את משמעות יציאת מצרים ומסירות נפשם של ישראל אז לעבור בים כדי להגיע למתן תורה, מה שהביא את בקיעת הים ועד למתן תורה, וכדאי ונכון לקשרם עם סעודת משיח, ועל ידי זה מחזקים קיום העולם וממהרים את קץ הגלות³¹.

מבצע תורה: "בקשר לקביעות של ימי חול-המועד פסח דשנה זו - שבאין בהמשך אחד שאין יום השבת מפסיק ביניהם... נשאר על כל אחד ואחד הציווי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (כמובן, מלבד הזמנים המיועדים לתפילה ולקיום מצוות "משמחת בחגך" שהיא מצוות-עשה מן התורה גם בחול-המועד, וכיוצא בזה)... מכיון שחול-המועד אסור במלאכה, וגם אין בו מצוות "חציו לכס" דיום-טוב, ו"לענגו" דשבת, לכן נשאר בו על כל אחד ואחד הציווי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (מלבד זמני התפילה, ומלבד שמחת יום-טוב [ומבצעיו], כמובן). ולכן, מכיון שהקביעות דשנה זו היא שכל ימי חול-העוד רצופים הם, הרי זו הוראה על תוקף החיוב של לימוד התורה ביתרון מיוחד בימים אלה.

על פי ה"ל, ובהמשך למדובר על דבר כיבוש כל העולם כולו על ידי הוספה בלימוד התורה וביתר שאת וביתר עוז – מהראוי ונכון וטוב אשר בימי חול המועד פסח יוסיף כל אחד ואחד בעסק התורה הן בלימודו הוא והן בנוגע לזולת: להשתדל עם כל מי שיכול לפעול עליו שגם הוא יוסיף אומץ בלימודו בימים אלו ובהתאם להנ"ל³².

בהוראת רבותינו אדמ"ר מוהרי"צ ואדמ"ר מה"מ על המורים לשמור קשר עם התלמידים/ות בימי חול המועד.

26 ש"פ מצורע תשמ"ט בשוה"ג להערה 78 - התועודיות ע' 8. וראה שם בהערה: "מזיגת כוסו של אליהו – אף ששייכת לחלקו השני של הסדר שקשור עם הגאולה העתידה, ה"ה לפני אמירת "שפוך חמתך אל הגוים", שרומז שהתחלת הגילוי ד'כוסו של אליהו" (באופן של טעמה כו') שייך כבר בסיום זמן הגלות, כשיש עדיין צורך ב"שפך חמתך על הגוים" (לפני שלימות הביורו כו')."

27 שם ע' 8: "שרומז שגם בחי' "החמישית לפרעה" (כוס חמישי) נמשכת ומתלבשת ב"כלים" ("בקבוק")." [הסבר קצר: ישנו חמש דרגות בשמחה, הדרגה החמישית נקראת "היחידה" והיא הדרגה הגבוהה ביותר של הנשמה. הארבע הרמות הנמוכות משקפות ארבע דרגות בגילוי האלוהי, ואילו החמישית, היחידה, מייצגת את עצמותו ומהותו של ה'. גם לקליפה יש חמש דרגות, ופרעה מייצג את הדרגה החמישית - מהותו של רוע. בלילה הזה, אבחנו מוזגים חמש כוסות כדי לסמל את שחרורנו מכל חמשת דרגות הרוע ועלייתנו לדרגות הקדושה. החזרת היין של הכוס החמישית לבקבוק, מרמזת על כך כי גם הדרגה הגבוהה ביותר, נכנסת ל"כלים" - לחייו הגשמיים והימים יומיים. העורך]

28 פריצת הגבולות עבור האור חסר הגבולות

הערה 79 ע' 8 שם. וראה שם בגוף השיחה: "עם היות שחג הפסח הר"ע של דילוג, יציאה מכל ענין של מיצר וגבול וגדר כו' - ה"ז נמשך ומתגלה גם ב"כלים", במדידה והגבלה, בכל פרטי ודקדוקי עניני "ליל הסדר", ג' מצות וד' כוסות כו'.

ועד שגם "כוס חמישי", כוסו של אליהו, שמורה על בחי' שלמעלה ממדידה והגבלה דכל סדר ההשתלשלות, בחי' "החמישית לפרעה", ד"אתפריעו ואתגליין מיני" כל נהורין, עד למהותו ועצמותו ית' ממש, שלכן, אין שותים ממנו רק מסתכלים עליו – הרי בסיום הסדר מחזירים היין מכוסו של אליהו להבקבוק, שרומז שגם בחי' "החמישית לפרעה" נמשכת ומתלבשת ב"כלים".

וע' 13 בהערה 126: "ועד"ז בהחזרת היין מכוסו של אליהו להבקבוק, שנת"ל (ש"ז) שרומז להמשכת בחי' "החמישית לפרעה" ב"כלים" - שההמשכה ב"כלים" גופא היא באופן של "רנת", ניגון ושיר, היינו, מתוך שמחה "שפורצת גדר", והניגון הוא על הפסוק "א-לי אתה", שבחינת "אתה" נעשה "א-לי" (א-ל שלי)".

29 לילות חג הפסח תשמ"ח הערה 258 - התועודיות ע' 111: "כולל גם בנוגע לקטנים, אשר, מצד ענין החינוך צריכים גם הם להזהר ממצה שרוי' וכו'".

30 שיחת אחרון של פסח תשמ"ח - התועודיות ע' 171. [וקטנים ביותר שלא הגיעו לחינוך, יש להקל האכלים במצה שרויה, ולבד שלא יאכלו מצת מכונה – הרב יוסף שמחה גינבורג, התקשרות].

31 לק"ש חלק כב עמ' 217.

32 משיחת שבת הגדול שנת תשל"א, לק"ש כז עמ' 266.

מוקדש לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח, ולעילוי נשמת ר' יהודה בר' צבי הירש ע"ה סטראל נפטר בש"ק פ' נצבים, ז"ך אלול ה'תשס"ה וזוגתו מרת טשארנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה סטראל נפטרה בליל ה' טבת ה'תשס"ו ת. נ. צ. ב. ה. נדפס ע"י בנם הור"ר שמואל וזוגתו מרת מלכה שיינדל ומשפחתם שיחיו סטראל

נא לתלות על כותלי בית הכנסת, ומצווה לפרסם בכל מקום! כתובתנו באינטרנט: www.moshiach.net/blind, or: www.iChossid.com

יחיא אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

שיש לו רק מושג בזה שתומכי תמימים צריכה לפעול – מבין מעצמו, ובאם צריך לביאור נוסף – יוכל לפנות לשני שיוכל להסביר לו.⁸

י"א ניסן - יום הולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

פתיחה

הרבי נולד בניקוליב, רוסיה, בי"א ניסן, תרס"ב, ונקרא על שם הצמח צדק (הרבי מליובאוויטש).

יש לציין, כי הפעם הראשונה שהחשיבות של יום הולדתו של הרבי הוכרה לציבור – והפכה את יום ההולדת ליום משמעותי עבור כל יהודי – היתה בלוח 'היום היום', שם כת הרבי:

"ביום ההולדת, על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תקון ותשובה ישוב ויתקנם".

ברור, שיום הולדתו של נשיא הדור, הוא יום משמעותי עבור כל אנשי הדור. יום התועדות. היום מתחילין לומר מזמור תהילים המתאים למספר שנותיו של כ"ק אדמו"ר מה"מ. לאחר מכן, אומר כל אחד את המזמור המתאים למספר שנותיו.⁹

הוסיף בתורה ומצוות מתוך התועדות של שמחה

א. יש לנצל יום זה, באופן שעל ידו יתוסף בכל עניני תורה ומצוות, ומתוך שמחה, על ידי התועדות של שמחה במעמד כמה וכמה מישראל, אנשים נשים וטף (כמובן עם מחיצה על פי שולחן ערוך¹⁰), שמחה של מצוה ושמחה של תורה¹¹.

שמחה גשמית - מאכל ומשקה

ב. [הנ"ל הוא] עד לשמחה גשמית הקשורה עם הגוף הגשמי¹², על ידי אכילה ושתי, "לחם לבב אנוש יסעד", ובפרט מאכל המשמח ומשקה המשמח¹¹, ופשיטא - בהגבלות הידועות (ד' כוסיות, וכוסיות קטנות, וגם זה - לאו כל מוחא סביל כו')¹³.

לימוד הפרק החדש

ג. בודאי ישנם כמה וכמה שכבר למדו פירושי הפסוקים דמזמור [צ'] זה בספר תהלים של "נעים זמירות ישראל" שהתחילו לומר בימים אלה כפי שנתבאר בפנימיות התורה, וכבר נתפרסמו בדפוס¹⁴.

י"ג ניסן - יום הילולת ה'צמח צדק' תרכ"ו

לימוד תורת הצמח צדק

א. בודאי¹⁶ ינצלו יום סגולה זה (והימים הסמוכים אליו) להוסיף בלימוד תורתו של הצמח צדק הן בנגלה דתורה [בהספרים שנקראו על שמו, 'צמח צדק'¹⁵] והן [ובמיוחד] בנסתר דתורה, קבלה וחסידות [החל מהגהותיו על ה"לקוטי-תורה"¹⁵], ומה טוב - ג' פעמים במשך המצת-

8 אין מניעות ועיכובים

שם. ועם ע' 531-2: "...ואפילו באם היו פעם מניעות ועיכובים בקשר להשיבה (ובפרט במדינה היא) – שבאמת הרי גם זה ה' בדרך נסיון שברובו אין לו ממש (רק דמיון) – הרי עתה כבר אין שום מניעות. . . הרי עתה בנקל יותר להשלים רצון מייסד ומנהל הישיבה בלי שום מניעות ועיכובים אלא אדרבה – באופן של הוספה על גבי הוספה, בכל הענינים שהשיבה צריכה לפעול, ובכללות – הפצת היהדות, ובמיוחד – הפצת המעיינות חוצה".

9 וראה שיחת י"א ניסן תשמ"ח, התועדות ח"ג ע' 36, ביאור פתגם זה בספר היום יום. 10 התועדות שם הערה 16: "להעיר, שמחיצה דקדושה (ע"פ תורה) מדגישה את המעלה המיוחדת שבכל א' משני הענינים, שיש בזה מה שאין בזה כו'. ולהעיר גם משיעור חומש היומי, 'ולהבדיל גו'".

11 משיחת י"א ניסן תשמ"ח - התועדות ע' 38.

12 וראה שם הערה 17: "דמכיון שבח' אין (המזל ד'שראל) גבוהה ביותר, לכן, נמשכת ומתגלה עד למטה מטה ביותר, בעניני הגוף הגשמי". [חסידות מסבירה כי דווקא הדרגה הרוחנית הגבוהה ביותר, מתבטאת בתחומים הפשוטים ביותר. המזל, המקור הנעלה של הנשמה היהודית, הגובר ביום ההולדת של כל אחד, מתבטא אפילו בענינים הגשמיים הפשוטים ביותר, כמו אוכל ושתי, המעתיק].

13 ציווי זקני המשפיעים

14 שם בערה 19: "ואין להאריך בדבר הפשוט ומובן לכל גם לקטנים בשכל, שמצד עצמם עלולים לחשוב שע"י הנהגה אחרת כו' ידגישו את שייכותם ל'שמחה של מצוה'. . . שלא בערך מכפי שצטוו ע"י זקני המשפיעים, עד לציווי של נשיא דורנו, בלשון צחה וברורה". 15 משיחת ליל י"ג ניסן תנש"א הערה 77 - התועדות ע' 48: "פירסום שהוא לדורות ומביא גם הזירו ('זירו מיד ולדורות') בהקיום בפועל דכל ענינים אלה". 16 משיחת ליל י"ג ניסן תנש"א - התועדות ע' 48.

ב' ניסן

פתיחה

יום ההסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר רבנו שלום דובער נ"ע מליובאוויטש, אדמו"ר מהורש"ב, דור חמישי לנשיאי חב"ד¹, בשנת תר"פ, בעיר רוסטוב על נהר דון, ושם מנוחתו כבוד². יום התחלת הנשיאות של כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע³. הפעולה המשמעותית ביותר אותה י"ש הרבי, היתה הקמת ישיבת תומכי תמימים. הרבי מה"מ הגדיר את ב' ניסן כ"יום סגולה לכל עניני הישיבה"⁴.

לאחר ההסתלקות, כאשר הרבי הקודם נטל על שכמו את הנשיאות, התפתחה והתרחבה רשת ישיבות תומכי תמימים תחת הדרכתו הצמודה של הרבי הרי"ץ⁵.

הקדש רגע להרהר על השפעת הישיבה

א. כדאי, שכל אלו שלמדו (או לומדים עתה) בהישיבה [דתומכי תמימים, או בשינוי שם קצת], ובני ביתם ומושפעים שלהם – יקדישו דקה (ו"יותר" מזה) להתבונן בענינים שהישיבה פעלה עליהם, וצריכה לפעול גם להבא – בחיזוק בלימוד התורה, נגלה ופנימיות התורה, וקיום המצות בהידור, ועבודת התפלה, ובכל מעשיך לשם שמים ובכל דרכיך דעהו⁶.

השפעה סביבתית

ב. הנ"ל כולל גם או אלו שלא היתה להם הזדמנות ללמוד בעצמם מסיבות שאינן תלויות בהן, אבל שלחו את בניהם ובני-בניהם ללמוד שם, ו[גם] בני ביתם ומושפעים שלהם⁷.

מטרות ברורות

ג. בודאי למותר להסביר בארוכה במה צריכה להיות ההתבוננות; כל מי

חאית למודעי שהליקוט כולל הן השיחות המוגהות והן השיחות הבלתי מוגהות (רשימת השומעים) מתשמ"ח ואילך, והוא על אחריות המלקט בלבד.

- 1 הנשיאות החלה בשנת תרמ"ג, אך קבלת עול הנשיאות בכל הפרטים היתה רק בשנת תרנ"ד, ראה 'ספר התולדות - אדמו"ר מהורש"ב, הוצאת קה"ת, כפר חב"ד, תשל"ו, עמ' 34.
- 2 פרשת ימי חיי האחרונים בעלמא דין והסתלקותו נדפסה בס' 'אשכבתא דרבי', ברקולין תשל"ו. בחודש אדר הש"ת, בשל הריסת בית העלמין ע"י שלטונות העיר, הועבר גופו הק' לבית העלמין החדש מתוך מסירות נפש על-פי הוראות תלמידו הרה"ק ר' לוי יצחק שניאורסון נ"ע, אביו של הרבי מה"מ, והקימו במקום אוהל מאותן האבנים שהועברו מאוהל הישן. 'אשכבתא דרבי' עמ' 151, ומשם בתולדות לוי יצחק, הוצאת קה"ת, כפר חב"ד תשנ"ה, עמ' 287. צילום הציון ששופץ נדפס שם עמ' 294-5 ורס"ב 'ימי חב"ד', ביום זה.
- 3 ראה ליקוטי שיחות חלק ד' עמ' 1293 בהערה. חלק יב עמ' 146 בהערה 1. חלק לב עמ' 23 הערה 38. ספר השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 347 הערות 7, 8.
- 4 ש"פ תזריע, התועדות תשמ"ט ח"ב ע' 534: "נוסף על שאר ימי סגולה כמו ח"י אלו, (שבו התחיל הלימוד בישיבה), וכי"ב".

5 רשת ביגלואומית

ש"פ תזריע, ג' ניסן תשמ"ט – התועדות ע' 531: "ענין נוסף בשבת זו שבאה למחרת ב' ניסן, יום הילולא אדמו"ר (מהורש"ב) . . . ויום התחלת הנשיאות של בנו ממלא מקומו – כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו.

אחד הענינים העיקריים של אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הוא – התייסדות ישיבת תומכי תמימים, בתחילה – במקום אחד, ואח"כ (לאחר הגליות שבוה) נתפזרו מחלקות של הישיבה בכל העולם כולו". [הערה 85: כמה מהם – בנינו שם קצת, אבל תוכן ואופן הנהגת הישיבה ואופן הלימוד הוא ברוחה של תומכי תמימים].

6 השפעה נרחבת ללימוד בישיבה

- 1 ש"פ תזריע, ג' ניסן תשמ"ט – התועדות ע' 532. שם ע' 531: "...וכמובן ופשוט (ורואים במוחש) שלימוד התורה (נגלה וחסידות) בישיבה – פועלת פי כמה וכמה בתלמידי הישיבה, ועל ידם (לאחר חתונתם) – בבני ביתם, וכל המושפעים שלהם – בנוגע לכל עבודתם (גם לאחר שיוצאים מנותלי הישיבה) . . . כולל ועיקר – לעסוק בכל ענינים אלו מתוך מסירות נפש, של יוצאי מלחמת בית דוד, באופן שלמעלה מדרך הטבע".
- 2 שם ע' 532: "ובפרט בעמדנו בתחלת שנת השבעים מאז ב' ניסן תר"פ, ויום הילולא ויום התחלת הנשיאות הנ"ל. וגם בשנת הארבעים מתש"ו".

מוקדש לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח, ולעילוי נשמת ר' יהודה בר' צבי הירש ע"ה סטראל נפטר בש"ק פ' נצבים, ז"ך אלול ה'תשס"ה וזוגתו מרת טשארנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה סטראל נפטר בליל ה' טבת ה'תשס"ו ת. נ. ג. ב. ה. נדפס ע"י בנם הו"ח ר' שמואל וזוגתו מרת מלכה שיינדל ומשפחתם שיחיו סטראל

נא לתלות על כותלי בית הכנסת, ומצווה לפרסם בכל מקום! כתובתנו באינטרנט: www.moshiach.net/blind, or: www.iChossid.com

יחיא אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

המאפשר ללומד לקבל ידע בסיסי של כל הלכות התורה (או ספר המצוות, המתאר את כל מצוות התורה). מטרת הפרויקט היא להביא את התורה כולה להישג ידו של כל יהודי.

לעורר על שיעורי הרמב"ם

א. ביום הולדתו של הרמב"ם צריכים - לכל לראש - לנצל את ההזדמנות לעורר אודות השיעורים בלימוד הרמב"ם, כל אחד ואחת לפי יכולתו - ג' פרקים ליום, פרק אחד ליום, או הלימוד המקביל בספר המצוות להרמב"ם²³.

הוספה ביהדות בכל מקום ומקום

ב. יש לנצל יום סגולה זה - שמזלו גובר - מתוך "רעש" דקדושה בכל מקום ומקום, להוסיף עוד יותר בכל עניני יהדות, תורה ומצוותי כולל ובמיוחד - בנוגע ללימוד תורתו של הרמב"ם (בהוספה על שאר השיעורים בתורה)²⁴.

התוועדות בסמיכות לערב פסח

ג. לערוך התוועדות של שמחה, הקשורה עם עניני יהדות, תורה ומצוותי בהשתתפות רבים מישראל, אנשים נשים וטף²⁵.
ד. מכיון שבערב פסח אין הזמן מתאים לערוך התוועדות "ברוב עם הדרת מלך" יעשו זאת בסמיכות²⁶ לערב פסח, ואדרבה - כשנעשה שלא בזמנו צריך להיות באופן של פרסום עוד יותר²⁷.

חיי ניסן - יום הולדת הגאון המקובל ר' לוי יצחק שניאורסון ויום הכנסתו של כ"ק אדמו"ר מה"מ בבריתו של א"א

פתיחה

אביו של הרבי, הרב לוי יצחק שניאורסון, נולד בהומיל, רוסיה, בח"י ניסן תרל"ח. הוא כיהן כרבה של יקטרינוסלב (כיום, דניפרופטרובסק) במשך שנים רבות וזכה להערכה רבה בשל אדיקותו הגדולה, הצניעות והשליטה הפנומנלית שלו בכל תחומי התורה, כולל ובמיוחד, קבלה.

העמידה האיתנה והאמיצה שלו כדי לשמור על מצוות התורה ללא פשרות, למרות ההתנגדות רבה מהמשטר הקומוניסטי, הביאה למאסר קשה וגלות מרה עבורו. בקשר לפסח, היה זה ר' לוי יצחק, שהצליח להשיג את הבלתי אפשרי לכאורה, ולקבל את אישורה של הממשלה הקומוניסטית לייצר מצוות כשרות לפסח תחת אישורו ובהשגחתו לכל יהודי רוסיה.

כדאי לערוך התוועדות

א. ביום זה יום הולדת אדמו"ר כדאי לערוך התוועדות של שמחה²⁸.

23) שם ע' 44-43. וראה שיחת ליל י"ג ניסן תשנ"א - התוועדות ע' 48: "ויש לעורר... ועד"ז בקשר ובשייכות ליום הולדתו של הרמב"ם למחרתו - יש לעורר על"ד לימוד הרמב"ם, החל מהשיעורים היומיים".

24) יום הולדתו של נשיא ישראל

ש"פ צו תשמ"ח - התוועדות ע' 518. ושם ע' 517-8: "בהמשך להמזכר לעיל על"ד ההצעה בקשר להנהגה ביום ההולדת דכל אחד ואחת מישראל, קבלת החלטות טובות להוסיף בעניני יהדות, תורה ומצוותי, מתוך התוועדות של שמחה הרי על אחת כמה וכמה שהנהגה זו צריכה להיות (ואדרבה - ביתר שאת וביתר עוז) בימי הולדתו של **צדיקים ונשיאי ישראל**, כולל גם - יום הולדתו של הרמב"ם בערב פסח, שאז "מזלו גובר". ולכן, יש לנצל... על ידי עריכת "כינוסי הקהל" בזמן האפשרי (בערב פסח עצמו, או בימים הסמוכים - כפי תנאי המקום כו").

25) משיחת י"א ניסן תשמ"ח - התוועדות ע' 38: "וכאן המקום לעורר גם אודות יום ההולדת של הרמב"ם... בערב פסח - לערוך בו וכו'".

26) ראה לעיל סוף הערה 24.

27) פרסום מוגבר בשל שינוי הזמן

משיחת י"א ניסן תשמ"ח - התוועדות ע' 38. ושם בהערה 23: "ע"ד שמצינו בקריאת המגילה (גאולת פורים), ש"בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד, שלא בזמנה בעשרה".

28) משמעותו של יום

משיחת לילות חג הפסח תשמ"ח - התוועדות ע' 90: "יום רביעי דחג הפסח חל ביום ח"י ניסן - שבזה מודגשת ההוספה בענין החיות, "החי יתן אל לבר", בכל עניני חודש ניסן, שנקודתו העיקרית - חג הפסח.

וענין נוסף השייך במיוחד אלי - בנו בכורו של אדמו"ר ז"ל שנולד בח"י ניסן... והרי לאחורונה הרעישו אודות עריכת התוועדות ביום ההולדת דכא"א מישראל, ועאל"כ יום הולדתו של יהודי שמטר נפשו על תורה ומצוות, עד כדי כך, שנשאר במאסר ובגלות עד סוף ימיו בחיים חיותו בעלמא דין, ולא עוד, אלא, שגם לאחרי הסתלקותו נטמן ונשאר במקום גלותו, ואין כאן המקום להאריך בענין שאינו גורם לשמחה גדולה, כי אם להדגיש הענין דירידה צורך עלי, היינו שירידה עצומה זו היא אך ורק כדי שע"ז תהי' עלי הכי עצומה, ובמילא, גם תוספת חיות".

מוקדש לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח, ולעילוי נשמת ר' יהודה ב"ר צבי הירש ע"ה סטראל נפטר בש"ק פ' נצבים, ז"ך אלול ה'תשס"ה וזוגתו מרת טשארנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה סטראל נפטרה בליל ה' טבת ה'תשס"ו ת. נ. ג. ב. ה. נדפס ע"י בנם הו"ר ר' שמואל וזוגתו מרת מלכה שיינדל ומשפחתם שיחיו סטראל

נא לתלות על כותלי בית הכנסת, ומצווה לפרסם בכל מקום! כתובתנו באינטרנט: www.moshiach.net/blind, or: www.iChossid.com

יחסי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לעת, וכל המרבה הרי זה משובה¹⁶.

לקשר בין יום ההילולא ליום ההולדת

ב. מה טוב - בקשר ובשייכות ליום הולדתו של הרמב"ם למחרתו - צירוף שניהם יחדיו, לימוד פירושי הרמב"ם כפי שנתבאר בחידושי הצמח-צדק, כולל גם הביאורים בפנימיות התורה בהענינים שבהתחלת ספרו של הרמב"ם¹⁷.

קיום הוראותיו

ג. להוסיף גם בהליכה בדרכיו אשר הורנו, "ונלכה באורחותיו נצח סלה ועד", כמבואר בספריו, וכן בהדברים שנמסרו אודותיו בעל-פה, ובפרט שבדורנו זה נתפרסמו ריבוי ענינים מתורתו בכתב ובדפוס, ובהם כמה וכמה הוראות¹⁸.

זכות הקדימה לעניני השעה

ד. ולכל לראש - תורותיו והוראותיו בעניני חודש ניסן וחג הפסח, ועל דרך זה בשאר הענינים דתורה שבכתב ותורה שבעל פה¹⁸.

חידושי התורה של הרבי

ה. הנ"ל כולל גם החידושים בעניני תורה שבעל פה שנתחדשו בדורות הכי אחרונים עד לדורו של הצמח-צדק, וכן ההמשך בתורתם של רבותינו נשיאינו שלאחריו, ממלאי מקומו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹⁹.

התמקדות בנושא העיקרי

ו. ובמיוחד בעניני התורה שבהם הי' עיקר התעסקותם ("אין וואס זיי האבן זיך מער געקאכט") - הן בנוגע לנשיא דורנו, הן בנוגע להצמח-צדק, ועל דרך זה בנוגע להרמב"ם, בעל יום ההולדת דערב פסח²⁰.

מעות חיסין

ז. להוסיף בצדקה ש"מקרכת את הגאולה", ועד ש"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה", ובהדגשה יתירה בענין שהזמן גרמא מעות חטים²¹.

י"ד ניסן - יום ההולדת של הרמב"ם

פתיחה

הרמב"ם (רבי משה בן מימון) נולד בקורדובה, ספרד, ב"ד ניסן, ד'תתצ"ה. בנוסף לפרסומו כמנהיג יהודי דגול וחכם, מוערך על ידי שליטים ורופא יודע בימיו, חיבר הרמב"ם ספרים תורניים רבים, בהם יצירות חשובות וחסרות תקדים²².

בתשמ"ד, יזם הרבי מחזור לימוד לימוד יומי של משנת תורה לרמב"ם,

16) הבאת המשיח על ידי לימוד תורתו

ש"פ צו תש"נ - התוועדות ע' 29: "יש להוסיף במעשינו ועבודתנו" בהענינים שיש להם סגולה מיוחדת לזרז ולהביא את הגאולה... ובהדגשה יתירה בענין שהזמן גרמא... יום ההילולא של הצמח-צדק, כידוע שבתורתו מודגש ביותר החיבור וההתחללות דנגלה תורה עם פנימיות התורה, אשר, ע"ז באה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שנקרא בב' השמות "צמח" ו"צדק". ובודאי ינצלו וכו'".

17) סודותיו של הרמב"ם

משיחת ליל י"ג ניסן תשנ"א - התוועדות ע' 48-9: "...ועד"ז בקשר ובשייכות ליום הולדתו של הרמב"ם למחרתו - יש לעורר על"ד לימוד הרמב"ם, החל משיעורים היומיים.

ומה טוב - צירוף שניהם יחדיו - לימוד פירושי הרמב"ם כפי שנתבאר בחידושי הצמח-צדק, כולל גם הביאורים בפנימיות התורה בהענינים שבהתחלת ספרו של הרמב"ם: "לידע שיש שם מצוי ראשון כו' וכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמת המצאר", "הוא שהנביא אומר וה' אלקים אמת וכו'", ועד להענינים שנרמזו בהם באופן ד'תן לחכם ויחכם עוד", כידוע דרך הלימוד ברמב"ם, שלאחרי לימוד פשוטן של ההלכות בלשון הרמב"ם, "לשון ברורה", מוסיפים לדייק בלשון, "לשון ברורה" אבל "בדרך קצרה", כדי שמהקיצור תגלה האריכות שהיתה בכוננת הרמב"ם, ועד להענינים שלא היו בכוננת הרמב"ם, בשכל הגלוי, בעת כתיבת חיבורו, כי אם בהעלם וברמז גם לעצמו... ונתגלו ונתחדשו ע"י תלמיד ותיק. ולהוסיף, שהלימוד באופן דתלמיד ותיק עתיד לחדש הוא בכחו וביכולתו של כל אחד ואחת מישראל וכו'".

18) משיחת ערב פסח תש"נ - התוועדות ע' 44.

19) שם: "אשר, שמו הראשון מרמז על הוספה בכל עניני תורה ומצוותי".

20) החלק האישי בתורה

שם: "שהרי לכל אחד ואחת מישראל, ועאל"כ גדולי ישראל ונשיאי ישראל, יש חלק מיוחד בתורה (כמ"ש "ותן חלקינו בתורתך"), ואף ש"אין גו' אתנו יודע עד מה" חלקם המיוחד של נשיאי ישראל, יודעים מהוראותיהם והנהגותיהם בפועל הענינים שבהם היתה עיקר התעסקותם ("אין וואס זיי האבן זיך מער געקאכט").

21) ש"פ צו תש"נ - התוועדות ע' 29.

22) בין ספריו הרבים ניתן לציין את: "משנה תורה", הכולל את כל ההלכות, ו"ג עיקרי האמונה, פירוש המשניות, ספר המצוות (ביאור קצר על 613 המצוות ביחד עם המקורות מהפוסקים ו"מורה נבוכים".

פסח והכנתה + תאריכים חסידיים

ותלמידיו וכו', "ברחובה של עיר", ויזמין את כל תושבי המקום להשתתף ב"סדר הפומבי". לפרסם מודעות בעיתונות המקומית שהרב המקומי עורך " סדר פומבי" הפתוח לקהל הרחב, במקום פלוני ובזמן פלוני, וכל הרוצה יוכל להשתתף בסדר, לקבל ארבע כוסות ושלוש מצות וכו', ובהדגשה - שאין דורשים דבר מן המשתתף, לא תמורה כספית ולא אחרת, וגם לא מחוייבות להישאר עד סיום הסדר, אלא כל הרוצה יוכל להיכנס ולצאת ברגע שירצה¹¹.

עין עוד "לימוד הלכות החג", ו"מענות חטים – צרכי החג", ו"ל בפני עצמו. ולהלן ליל הסדר.

שבת הגדול

הקדמה

השבת הסמוכה לפסח נקראת "שבת הגדול", זכר לנס גדול שהתרחש לעם ישראל.

כאשר ציפו בני ישראל ליציאתם ממצרים, נצטוו לקחת שה לקרבן פסח. את החיה הביאו לבתיהם ב' בניסן, כהכנה לקראת המכה הסופית – מכת בכורות – שתתרחש ב"ו וכתוצאה מכך ישוחררו בני ישראל מעבדותם בארץ מצרים.

מאחר שהמצרים סגדו לכבשים, הם רצו לדעת מדוע עסוקים כל היהודים בקניית אלילים וקשירתם לרגלי המיטה. היהודים השיבו בגלוי ובאמונה גדולה, אודות האמונה מוחלטת במכה הקרובה והשחרור שלאחר מכן.

באורח פלא, אף יהודי לא נפגע מהציות לציווי ה'. למעשה, בכורי מצרים הושפעו כל כך מגילוי האמונה, עד שהובילו מרד נגד פרעה, כדי לשחרר את היהודים ולמנוע את המגיפה. מצרים רבים נהרגו במלחמת האזרחים שפרצה. אירוע זה מתואר בפסוק¹²: "למכה מצרים בבכוריהם".

עוד לפני שהיציאה ממצרים התרחשה בפועל, ובעוד שהיהודים עדיין סבלו מהשלב הסופי של הגלות, החלה כבר הגאולה, והכוחות הכי חזקים של הגלות (בכור מסמל תוקף וחזק), נאבקו בלהט למען גאולתם של ישראל¹³.

לימוד ההגדה עם הילדים

א. בחג הפסח ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לטף¹⁴, ומזה מובן גם בנוגע לשבת שלפני הפסח, שבת הגדול, שמסבירים להם וכו' ["נהגו התינוקות להקדים ולקרות האגדה ביום שבת הגדול . . כדי להסדיר בפניהם ויבינו בפסח וישאלו¹⁵"]. "דיש לחזור האגדה של פסח עם הנערים בשבת הגדול¹⁶". אבל לא ראיתי נוהגין כן, ואולי גם על זה אמרו חז"ל דלא ראיתי אינו ראוי¹⁴.

הוספה גדולה בהכנות

ב. ב"שבת הגדול" צריכה להיות הוספה באופן של גדלות בכל עניני הפסח, שיש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהכנות לפסח – הן בנוגע ללימוד הלכות הפסח, והן בנוגע לנתינת מצות חטים (כולל כל צרכי החג)¹⁷.

שבת של שמחה גדולה

ג. השמחה [ד"שבת הגדול"] צריכה להיות¹⁸ באופן של גדלות, כמובן בפשטות שב"שבת הגדול" בפעם הראשונה, כשנעשה ה"נס גדול", "התחלת הגאולה והנסים", היו בני ישראל בשמחה גדולה¹⁸.

11) התועודיות תשמ"ו ח"ב עמ' 851, מר"ד בעת ביקור הרבנים הראשיים לארה"ק.
12) תהילים קלו, י.
13) ראה שולחן ערוך אדה"ז תקל, א. וראה להלן הערה 17.
14) **להחזיק את העיניים הקטנות פתוחות**
שבת הגדול תשמ"ח הערה 67 – התועודיות ע' 515: "שעושים כ"כ דברים כדי שלא ישנו התינוקות, ומזה מובן וכו'". וראה ש"פ מצורע תשמ"ט - התועודיות ע' 15: "ובנוגע לימים שלאחריו - יש להוסיף ולהשלים בכל הקשור להכנות לקראת חג הפסח, החל מעניני ההכנה שיכולים לעשותם ביום השבת עצמו, כמו, להכין את הילדים ל"ליל הסדר", שידעו ד' הקושיות, ושאר עניני הסדר - כהכנה להחיוב "והגדת לבנך" שבפסח".
15) התועודיות תשמ"ח שם: "וראה ראבי"ה (סימן תכ"ה)".
16) עדיית ב.ב. וראה התועודיות תשמ"ח שם: "וכ"ה בגליון מהר"ל (דף י"ד סע"ב): ואמר מהר"י סגל דיש לחזור וכו'".

17) **בכורי מצרים נלחמים עבור הגאולה**
שבת הגדול תשמ"ח – התועודיות ע' 516: "בעמדנו ב"שבת שלפני הפסח (ש)קורין אותו שבת הגדול" – צריך לפעול "גדלות" בכל עניני הפסח שמתבדן משבת זה. כלומר, נוסף על ההתעסקות בעניני הפסח "שלישים יום לפני החג", ומסיף והולך החל מר"ח ניסן, "שתי שבתות לפני החג" (כדעת רשב"ג), הרי, בבוא "שבת הגדול" צ"ל . . ועי"ז נעשה גם – בדרך ממילא – הפעולה ד"נס גדול", "למכה מצרים בבכוריהם", ש"בכורי מצרים" (תוקף העומת זה) עצמם דורשים ונלחמים בשביל גאולתם של ישראל".

18) **יום השמחה**
ש"פ מצורע תשמ"ט - התועודיות ע' 15: "מהענינים העקריים דיום השבת הוא ענין השמחה, כמאר"ל "וביום שמחתכם אלו השבתות", ועל אחת כמה וכמה ב"שבת הגדול", שהשמחה צריכה להיות וכו'".

הכנות לפסח

הוראות הנוגעות להכנות לחג הפסח במשך השנים

מכירת חמץ: נכון להפיץ שטר-מכירה קצר שיוכלו לצרפו לשטר הכללי, או יפוי-כח מתאים לכל המקומות בהם נמצאים חמץ וכלי-חמץ¹. יש לצרף לעניין זה גם אנשים שעלולים ליטול חלילה מן החמץ בפסח².

יש לדאוג למכירת חמץ ב"ערב קבלן" דווקא, כדעת כ"ק אדמ"ר הזקן³, ולהשתדל בדרכי נועם אצל כל הרבנים שיעשו זאת.

תכנון כינוסים: הוראות המזכירות, שאין לקבוע כינוס ליום א' דחול-המועד-פסח, שבח"ל הוא יום ב' דחג-הפסח, אם בין המוזמנים אלו הוא גם אורחים מח"ל הנמצאים כעת בארה"ק, וזאת כדי שאורחים אלה לא יטעו ויסעו להכינוס באותו היום שעליהם (כתושבי ח"ל) לשמור כיום-טוב⁴.

תכנון נסיעות - מענה הרבי: "הנוהג בישראל, שבחג הפסח נמצאים ביחד איש וביתו (ובביתו), ובפרט ראש המשפחה. נוסף על שקשה ביותר בהדר כפי הרצון בענייני פסח - כשנמצאים במקום אחר. וקל להבי"ן⁵.

"סדר לדוגמא": בימים הסמוכים לחג הפסח, רצוי להראות לתלמידים עריכת הסדר, שעל ידי זה יחקקו [שם ע' 20] בזכרונם ההלכות הקשורות בעניינים אלו, אך יש להתבונן ולסדר זאת באופן שלא לנגוע במנהגי אבותיהם⁶.

חלוקת מצה שמורה: מתקנת כ"ק אדמ"ר מלך המשיח, להשתדל - ובפרט ברבים, שר"ב וכל העוסקים בצרכי ציבור - לשלוח לחג הפסח למכיריהם - על כל פנים להסדרים - מצות עגולות אפיוות-יד, ודוקא מצות שמורה, וכן במקומות שמסדרים סדרים כלליים (כמו במלונות וכדומה) יסדרו זאת המארגנים⁷. ובפרט - יש לדאוג לתלמידי מוסדות חינוך חב"ד להוריהם⁸. "מובן, שכל המרבה בסוגי מקבלי השמורה וכל המהדר בשמורה זו כפי האפשרי - הרי זה משובח⁹. השיעור המינימלי לחלוקה זו הוא: "כזית"¹⁰.

סדרים פומביים: הרבי מה"מ הציע, שהרבנים שבכל אתר ואתר יערכו סדרים פומביים, היינו - כל אחד מהם יערוך את ה"סדר" שלו, ביחד עם בני ביתו

זאת למודעי שהליקוט כולל חן השיחות המוגהות וחו השיחות הבולתי מוגהות (רשימת השמועים), מתשמ"ח ואילך, והוא על אחריות המלקט בלבד.

1) אג"ק כרך כ' עמ' קפז.
2) "שערי הלכה ומנהג" א"ח ח"ב עמ' קד. ושם: מובן שיהייר את המוכרים שאסור להם לעשות זאת. אבל גם אם יעברו על איסור זה –
1) פשיטא כמה מה"ל לא יעשו זה. 2) גם בנוגע לנחשדים - ודאי כוודאיות התיקון - לא הוי.
3) אפילו בנוגע להנוטל - לכמה דעות לא בטלה המכירה [כן משמע שעת אדה"ז ס' תמח סעיפים יג-יד] כי אם גזול הוא מה שנוטל תו ולא מידי. 4) אפילו להאומר דבטלה המכירה - י"ל דזהו מכאן ולהבא - וניצל מאיסור בל יראה ובל ימצא עד שעה זו. ולאו שאין מעשה - לכמה דיעות אין לוקין עליו אף בשעת מעשה [לעבור עליו]. 5) אפילו למאן-דאמר דלוקין עליו - צ"ע מה שמונת ימי הפסח באיסור דבל יראה ובל ימצא אלא באופן שאין לוקין - או זמן קצר יותר, אלא שרגע אחד - רגע ביטול הקנייה - קאי בלאו דלוקין עליו. 6) אפילו אם תמצוי לומר דבטלה המכירה למפרע - הנה אדרבה לפי זה יש לומר שאין כאן מעשה ואין לוקין על זה, כי מעולם לא היתה כאן מכירה, ואין מקום לקניה בתוך חג הפסח. ולבסוף, ע"פ הוראותיו ותקוניו של הרבי מה"מ וכדי שיהא נכון לכל הדיעות, נוסף על הנוטל דלהלן לשטר המכירה: "ישראל המוכר או בא כוחו יה' אם ירצה, מורה מהנכרי הקונה ושלא על-מנת לקבל פרס, למכור בשבילו או לתת במתנה מהעניינים הנמכרים".
3) וראה "המועדים בהלכה" עמ' רנא, ובארוכה בספר "מכירת חמץ בערב קבלן" וכן בקונטרס "מכירת חמץ לפי תקנת רבותינו" להרה"ג ר"ב ש' ליון, הנדפס בס"ס "תיקוני מקוואות" שלו, ברקולין תשנ"ח.
4) היכל מנחם כרך ג' עמ' נד. וראה קונטרס "יום טוב שני להעובר ממקום למקום", לונדון תשנ"ה, ובסיכום שבסופו.
5) היכל מנחם כרך ג' עמ' קצג.
6) אג"ק כרך י' עמ' שנ.
7) "ספר המנהגים - מנהגי חב"ד" עמ' 37.
8) אג"ק כרך י"ב עמ' שמג וכרך יא עמ' פו.
9) אג"ק כרך י"א עמ' ו.
10) אג"ק כרך י"ב עמ' שמג וכרך יג עמ' יא.